

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У КОЛЕДЖІ

Подозьорова А. В., к. пед. н.

*Херсонський політехнічний коледж Одеського національного політехнічного університету,
вул. Небесної сотні, 23, м. Херсон, Україна*

podozyorova2@gmail.com

У статті здійснено аналіз наукового розуміння сутності базових компетентностей майбутніх економістів під час професійної підготовки у коледжі. Розглянуто науково-теоретичні підходи до визначення означеної проблеми в різних аспектах багатьма видатними вітчизняними та зарубіжними вченими. Висвітлено зміст понять компетентісно орієнтованого навчання: «компетентність», «професійна компетентність», «базові компетентності майбутніх фахівців». На основі аналізу наукового розуміння сутності професійних і базових компетентностей, змісту загальнопрофесійних завдань, які мають вирішувати економісти, враховуючи особливості їхньої професійної діяльності, презентовано авторське визначення змісту професійної та базової компетентностей майбутніх економістів.

Ключові слова: професійна підготовка, базові компетентності, майбутні економісти, коледж.

THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF BASIC COMPETENCIES OF FUTURE ECONOMISTS IN COLLEGE

Podozorova A. V., PhD in Pedagogy

*Kherson Polytechnic College under the Odessa National Polytechnic University
Nebesnoi Sotni str., 23, Kherson, Ukraine*

podozyorova2@gmail.com

The content of the article deals with analysing the scientific understanding of the essence of the basic and professional competencies of future economists, which is a complex of personal and professional qualities that ensure the success of further educational and cognitive activity during the study of special disciplines in future professional activities, during vocational training at a college. The scientific and theoretical approaches to the definition of this problem in various aspects have been considered by many outstanding domestic and foreign scientists. The content of the concepts of competence-oriented learning has been highlighted: “competence,” “professional competence,” “basic competencies of future specialists.” Based on the analysis of the scientific understanding of the essence of professional and basic competencies which form the modern worldview and necessitate the constant updating of socioeconomic knowledge, skills and abilities; they determine their successful adaptation in the future profession, the content of general and professional tasks the economists have to solve. Taking into account the peculiarities of their professional activities, the author’s definition of the content of professional and basic competence of future economists has been presented.

Key words: vocational training, basic competencies, future economists, college.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Економічні глобалізаційні процеси у світі, інтеграція промислового виробництва України у світове господарство, формування інформаційного суспільства «зумовлюють необхідність формування відповідних якостей людини, які б утвердили загальнолюдські цінності, життєві принципи як громадянина України й заклали підґрунтя для розвитку глобалістських орієнтирів особистості на безперервне оновлення професійних знань, продукування ідей, використання сучасних технологій у динамічно змінному світі й, зокрема, в Україні» [1].

Аналіз сучасних вимог ринку праці засвідчує, що пріоритетним завданням професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема економістів у закладах фахової передвищої освіти є формування у здобувачів освіти здатності «самостійно виконувати складні спеціалізовані виробничі чи навчальні завдання в окремій галузі професійної діяльності або у процесі навчання, нести відповідальність за результати своєї діяльності та контролювати інших осіб у певних ситуаціях» [2]. Саме тому актуальності набувають питання, пов’язані з пошуком

шляхів формування базових компетентностей майбутніх економістів як найважливіших показників рівня розвитку їхньої економічної культури і свідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми й на які спирається автор.

Питання професійної підготовки майбутніх фахівців у коледжах знайшло відображення при вирішенні широкого кола теоретичних і прикладних питань, спрямованих переважно на дослідження: особливостей організації освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти (О. Вітюк, Т. Гуляєва, О. Назарова, Г. Шатковська та ін.); основних ідей упровадження компетентісно орієнтованого навчання (І. Бех, О. Овчарук, О. Савченко та ін.); науково-методичних засад формування професійної компетентності майбутніх фахівців (В. Петрук, О. Пономарьов, О. Шищенко та ін.); теорії та практики підготовки майбутніх економістів (О. Бабаян, Н. Баловсяк, Н. Кошелева, Н. Лагутіна, Г. Стеблій, С. Тарасова та ін.).

Проте проблему формування базових компетентностей майбутніх економістів під час професійної підготовки в умовах коледжів висвітлено недостатньо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою нашої статті є здійснення аналізу наукового розуміння сутності базових компетентностей майбутніх економістів під час професійної підготовки у коледжі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Визначення шляхів формування базових компетентностей майбутніх економістів під час їхньої професійної підготовки в умовах коледжу не можливе без аналізу змісту визначальних понять компетентісно орієнтованого навчання: «компетентність», «професійна компетентність», «базова компетентність майбутнього економіста».

У документах, що є підґрунтям упровадження компетентісного підходу до підготовки майбутніх фахівців, визначено поняття «компетентність» таким чином: «динамічна комбінація знань, умінь, практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних, громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність» [3]; «здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, особисті якості» [4].

У науково-педагогічній літературі зустрічаються такі визначення поняття «компетентність»: це «якість людини, що визначається готовністю до успішної діяльності з урахуванням її соціальної значущості та ризиків» [5, с. 21]; «специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання певної дії в предметній галузі, що включає вузькоспеціальні знання, навички, способи мислення, відповідальність за свої дії; кінцевим результатом навчально-виховного процесу має бути надбання основних компетенцій: уміння контролювати свою діяльність, критично мислити, самостійно навчатись, використовувати інновації, приймати рішення, мати персональну відповідальність, працювати в групі» [6]; «володіння людиною відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до предмета діяльності» [7, с. 4].

Оскільки компетентісний підхід у системі фахової передвищої освіти переорієнтовує освітній процес на формування кінцевих програмних компетентностей та результатів навчання, які обумовлюють у майбутніх фахівців здатність практично діяти, застосовувати набуті знання на практиці, успішно соціалізуватися та якісно здійснювати професійну діяльність, то важливим є з'ясування змісту професійної компетентності. Аналіз джерельної бази засвідчив, що під даним поняттям переважна кількість науковців і педагогів розуміють: «інтегральну характеристику ділових і особистісних якостей спеціаліста, що показує рівень знань, умінь, досвід, достатній для досягнення мети у сфері діяльності, етичну позицію; критерієм професійної компетентності є суспільне визнання результатів його праці у певній галузі знань» [8]; «виявлення фахівцем на

практиці прагнення та здібності реалізовувати потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості) для успішної творчої діяльності, усвідомлюючи соціальну значущість й відповідальність, необхідність постійного вдосконалення» [5].

У стандарті вищої освіти України зазначено, що до загальнопрофесійних завдань, які мають вирішувати майбутні економісти, належать: «використання професійної аргументації для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності; пояснення моделей соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки; застосування набутих теоретичних знань для розв'язання практичних завдань та змістовної інтерпретації отриманих результатів; уміння працювати як самостійно, так і в команді; демонстрація базових навичок креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні; розуміння та самостійне формування змісту, структури і висновків наукових та аналітичних текстів з економіки; демонстрація гнучкості та адаптивності у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами та у невизначених умовах; набуття навичок самостійної роботи, виявлення ініціативи та підприємливості, бути критичним і самокритичним; використання інформаційних та комунікаційних технологій для вирішення соціально-економічних завдань; демонстрація здатності діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних мотивів, поваги до різноманіття думок, індивідуальних та міжкультурних відмінностей людей» [9].

Аналіз сутності професійної компетентності майбутніх фахівців та нормативної основи підготовки майбутніх економістів надав можливість з'ясувати, що під професійною компетентністю майбутніх економістів розуміється інтегральна характеристика індивіда, що визначає його здатність до продуктивного застосування набутих знань, умінь та досвіду у певних виробничих обставинах професійної діяльності; кооперація, комунікативні здібності до командної співпраці, гармонійне поєднання та інтеграція яких надає можливість продуктивно виконувати професійні завдання.

У фаховій передвищій освіті компетентнісно орієнтоване навчання майбутніх економістів полягає в оволодінні й розвитку сукупності ключових, базових (загальних) та спеціалізовано-професійних (фахових) компетентностей, що «формують сучасний світогляд; зумовлюють потребу в постійному оновленні соціально-економічних знань, умінь, навичок; забезпечують комплексне розуміння здобувачами освіти закономірностей економічної сфери суспільства» [10] та визначають їх успішну адаптацію у професії.

Теоретико-методичним засадам формування базових професійних компетенцій майбутніх фахівців приділяли увагу В. Гришко, М. Головань, М. Ільцова, Н. Кузнєцова, В. Петрук, М. Погудін та ін.

У працях науковців можна зустріти такі визначення поняття «базові компетентності майбутніх фахівців»: «комплекс освітніх досягнень майбутнього спеціаліста, які він набуває в процесі навчання з метою подальшого розвитку й імплементації у професійній діяльності, що характеризується стійкістю позитивних мотивів професійного саморозвитку і заснований на досвіді професійно орієнтованої діяльності» [11]; «загальнопрофесіональні знання, уміння, навички, здібності, а також готовність актуалізувати їх у сфері певної групи професій» [12]; «відображають специфіку певної професійної діяльності й характеризують здатність майбутнього фахівця мобілізувати базові знання та особистісно-професійні якості в процесі подальшої пізнавальної діяльності під час вивчення спеціальних дисциплін та уміння оперативно розв'язувати загальнопрофесійні задачі у майбутній професійній діяльності» [13].

Ми переконані, що базові компетентності є складовими структури професійної компетентності майбутніх економістів, що відображають специфіку їх професійної діяльності.

Керуючись аналізом наукового розуміння сутності базових компетентностей, змістом загальнопрофесійних завдань, які мають вирішувати економісти, враховуючи особливості їхньої професійної діяльності, встановлено, що під базовою компетентністю майбутніх економістів у

коледжах розуміється комплекс особистісно-професійних якостей, що забезпечує успішність подальшої навчально-пізнавальної діяльності під час вивчення спеціальних дисциплін та виконання загальнопрофесійних завдань у майбутній професійній діяльності.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Отже, вирішення проблеми професійного становлення майбутніх економістів у коледжах має реалізовуватись шляхом їх професіоналізації та самореалізації протягом усього терміну навчання, починаючи із загальноосвітньої підготовки на першому курсі навчання. У цьому контексті процес формування базових компетентностей майбутніх економістів протягом другого року навчання у коледжі є основою, «фундаментом» для їхньої подальшої спеціально-професійної підготовки.

Ефективність процесу формування базових компетентностей майбутніх економістів під час їхньої професійної підготовки в умовах компетентісно орієнтованого навчання досягається застосуванням принципово нової методології до організації освітнього процесу, що передбачає широке залучення цифрових технологій, упровадження різноманітних форм інтерактивних та проектних методів навчання з метою підвищення мотивації та активізації навчальної та самостійної пізнавальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хлипавка Г. Проблема формування соціальної компетентності у процесі професійної підготовки: науково-педагогічний аспект. *Молодь і ринок: наук.-пед. журнал*. Дрогобич, 2016. Вип. 5 (136). С. 173–178.
2. Рівні національної рамки кваліфікацій. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/nacionalna-ramka-kvalifikacij/rivni-nacionalnoyi-ramki-kvalifikacij> (дата звернення: 14.12.2018).
3. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> (дата звернення: 14.12.2018).
4. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/prviddil/1312/1390288033/1414672797> (дата звернення: 17.12.2018).
5. Татур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки. *Высшее образование сегодня*. 2004. №3. С. 20–26.
6. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация. 2002. 396 с. С. 281–296.
7. Гура О. І. Професійні компетенції та професійна компетентність педагога вищої школи: порівняльний аналіз понять. *Наука і сучасність: зб. наук. пр. Нац. пед. ун. ім. М. П. Драгоманова*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. Т. 54. С. 3–12.
8. Энциклопедия профессионального образования: в 3 т. / под ред. С. Я. Батышева. Москва: РАО, Ассоциация «Профессиональное образование», 1999. 1320 с.
9. Стандарт вищої освіти України. Ступінь «бакалавр». Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність: 051 «Економіка». Київ, 2016. 13 с.
10. Концепція розвитку економічної освіти в Україні. URL: <http://referat-ok.com.ua/ekonomichna-teoriya/konsepciya-rozvitku-ekonomichnoji-osviti-v-ukrajini> (дата звернення: 17.12.2018).
11. Гришко В. І. Формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі фахової підготовки: дис канд. пед. наук: 13.00.04. Рівне, 2016. 291 с.
12. Ильязова М. Д. Компетентностный подход к результатам высшего образования: анализ, сущность, реализация. Астрахань: АГТУ, 2006. С. 72.
13. Подозьорова А. В. Формування базових компетентностей майбутніх техніків-електриків у політехнічних коледжах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2017. 274 с.